

Prva međunarodna konferencija o Frani Petriću

LINO VELJAK

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK 1 Petrić, F.
1(091)(497.5)
Pregledni članak
Primljen: 5. 7. 2014.
Prihvaćen: 23. 9. 2014.

Sažetak

U gradu Cresu održana je u organizaciji Instituta za filozofiju u Zagrebu (tada Odjela za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu) i njegova predstojnika Vladimira Filipovića od 24. do 26. travnja 1979. prva međunarodna konferencija o Frani Petriću. Time je obilježena 450. obljetnica Petrićeva rođenja. Na konferenciji su sudjelovali i značajni filozofi i drugi znanstvenici iz Njemačke, Italije, Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Većina izloženih referata objavljena je zajedno s uvodnom riječju glavnog organizatora simpozija Vladimira Filipovića u dvobroju 9–10 časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* za 1979. godinu. Ova konferencija predstavlja prekretnicu u povijesti istraživanja Petrićeva djela, ali i općenito hrvatske filozofijske baštine. Zahvaljujući njoj ta su istraživanja internacionalizirana. Na simpoziju je dominirao interdisciplinarni pristup istraživanju renesansne filozofije (uz primat povijesnofilozofijskog pristupa). Ova se konferencija mora ocijeniti i kao jedan od odlučujućih momenata pretpovijesti današnjih *Dana Frane Petrića*. Cij je ovog priloga da na temelju osobnih sjećanja, kao i arhivskih istraživanja i istraživanja relevantne literature rekonstruira kontekst i odredi značenje prve konferencije o Frani Petriću.

Ključne riječi: Frane Petrić, Cres, Institut za filozofiju, interdisciplinarnost, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*

Uvod: prije 35 godina

Od 24. do 26. travnja 1979. u Cresu je u organizaciji Instituta za filozofiju (tada Odjela za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu) obilježena 450. obljetnica rođenja Frane Petrića međunarodnom konferencijom. Nakon pozdravne riječi predstojnika Odjela i glavnog organi-

zatora simpozija Vladimira Filipovića održano je ukupno 25 referata, a među izlagačima bili su i veoma značajni filozofi i drugi znanstvenici iz Njemačke (Ernesto Grassi, Barbara Gerl, Karl Heinz Gerschmann), Italije (nedavno preminuli Cesare Vasoli te Franco Lombardi, Maria Muccillo i Lina Bolzoni), Bosne i Hercegovine (Vladimir Premec) i Hrvatske (Marija Brida, Žarko Dadić, Heda Festini, Stjepan Krsić, Krno Krstić, Tomislav Ladan, Snježana Paušek-Badždar, Ljerka Schiffler i Lovro Županović, kao i gotovo svi tadašnji članovi Odjela: Mihaela Girardi Karšulin, Franjo Zenko, Lino Veljak te sam predstojnik Odjela/Instituta Vladimir Filipović). Bez referata je na simpoziju među ostalima sudjelovao i (tada već bivši) rektor Sveučilišta u Zagrebu Predrag Vranicki. Od najavljenih izlagača na simpozij nisu došli Pier Paolo Palumbo, Genoveva Slade i Paolo Rossi, a valja spomenuti da se u svom izlaganju Vladimir Premec nije držao najavljene teme »Petrićeva kritika Aristotela kao zasnivanje komparativne metode«, već ga posvetio osobnim sjećanjima na susret s Petrićevim imenom i djelom te održao *laudatio* Vladimiru Filipoviću. Ne može se sa sigurnošću ustanoviti je li Ivan Lozica sudjelovao na skupu. Radovi sa simpozija objavljeni su zajedno s uvodnom riječi Vladimira Filipovića i zaključnom riječi Franca Lombardija iste godine u dvobroju 9–10 časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*.¹

Creski simpozij predstavlja prekretnicu u istraživanju opusa Frane Petrića, ali i hrvatske filozofske renesansne baštine (i baštine općenito): polazeći od plodnih istraživanja koja su razvijena u Institutu i dokumentirana u više monografija te u osam dotad objavljenih svezaka *Priloga*, ovaj simpozij, obilježen i izrazitom interdisciplinarnošću pristupa (dakako, uz dominaciju povijesnofilozofijskih istraživanja renesanse), označava izlazak rada usredotočenoga na istraživanje i vrednovanje nacionalne baštine na međunarodnu scenu, što će među ostalime rezultirati i budućim *Danima Frane Petrića*, koji će do današnjih dana zadržati (uz promjenljivu glavnu temu) stalnu temu posvećenu opusu Frane Petrića, i to u različitim kontekstima,² a među čijim će se sudionicima sretati i veći dio referenata sa simpozija u travnju 1979.

¹ Usp. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 5 (1979), pp. 7–328. Usporedbom programa simpozija koji je objavljen u ovom broju sa sadržajem istoga broja može se ustanoviti da nije objavljen referat Tomislava Ladana, a to se najvjerojatnije može objasniti time što pisana verzija izlaganja nije dostavljena uredništvu.

² Od 1994. do 1998. pod naslovom *Platon – platonizam – Petrić*, od 1999. do 2003. pod naslovom *Petrić – platonizam – aristotelizam*, od 2004. do 2010. pod naslovom *Frane Petrić i renesansne filozofske tradicije*, 2011. pod naslovom *Od Petrića do Boškovića: mijene u filozofiji prirode*, 2012. i 2013. pod naslovom *Od Petrića do Boškovića: hrvatski filozofi u europskom kontekstu*, dok se 2014. planira pod naslovom *S Petrićem u žarištu: hrvatski filozofi u europskom kontekstu*.

Autor ovoga priopćenja nije na konferenciji sudjelovao samo kao jedan od referenata (najmlađi od svih izlagača, a uz Damira Barbarića, koji je na konferenciji sudjelovao bez referata, također i najmlađi od svih sudionika), već je kao tadašnji član Odjela izravno i srazmjerno intenzivno sudjelovao u pripremama simpozija. Svrha je priopćenja da na temelju arhivskog istraživanja i analize objavljenih publikacija, ali također i osobnih sjećanja osvjetli kontekst i značenje prve međunarodne konferencije o Frani Petriću. Time se ujedno na neki način može obilježiti i 35. obljetnica održavanja tzv. nultih *Dana Frane Petrića*³ ili bar podsjetiti na – danas daleku – prethistoriju jedne od najznačajnijih filozofijskih konferencija u našoj zemlji.

Prije Cresa

U svrhu razumijevanja značenja Petrićeva simpozija iz 1979. godine bit će uputan osvrt na stanje istraživanja opusa Frane Petrića u razdoblju prije 1979. godine. Petrić je primarno predmet istraživanja u Italiji, a potom i u Njemačkoj te u anglosaksonskom svijetu. Petrićeva djela objavljuju se najviše u Firenci.⁴ To je vezano i uz nacionalno prisvajanje creskog filozofa. To dolazi do izražaja još i danas, kada se u talijanskoj (ali i ruskoj, španjolskoj i portugalskoj) inačici Wikipedije može pročitati da je *Francesco Patrizi* talijanski filozof.⁵

³ Prvi *Dani Frane Petrića* održani su u Cresu 1992, i to u skromnom formatu susreta hrvatskih i slovenskih filozofa (među sudionicima se spominju i »filozofi iz Herceg-Bosne«), a naziv »Prvi *Dani Frane Petrića*« dobili su tek kada je iduće 1993. godine održana međunarodna konferencija pod imenom *2. Dani Frane Petrića*. Utoliko je za simpozij iz travnja 1979. uvjetno opravdano ustvrditi da su to bili *Nulti Dani Frane Petrića*.

⁴ Tako je Danilo Aguzzi Barbagli priredio, a Istituto nazionale di studi sul Rinascimento u Firenci objavio kritičko izdanje Petrićeva djela *Della poetica* u tri sveska (1969, 1970, 1971), imenujući njezina autora Francesco Patrizi da Cherso, a isti je priređivač potom objavio kritičko izdanje korespondencije i neobjavljenih kraćih spisa: Francesco Patrizi da Cherso, *Lettere ed Opuscoli inediti* (Firenze: Istituto nazionale di studi sul Rinascimento, 1975). Još prije toga John Charles Nelson priređuje i također u Firenci objavljuje djelo pod naslovom: Francesco Patrizi, *L'amorosa filosofia* (Firenze: Le Mounier, 1963).

⁵ Usp. definiciju Cresanina kao »talijanskog filozofa i pisca neoplatoničke orijentacije« (http://it.wikipedia.org/wiki/Francesco_Patrizi, posjećeno u lipnju 2014.); no – sasvim sigurno ne bez utjecaja procesa koji se intenzivira creskim simpozijem 1979. – u ozbiljnijim talijanskim enciklopedijama nema više takve etničke odredbe, pa se tako u *Rječniku filozofije (Dizionario di filosofia)* on-line Enciklopedije Treccani iz 2009. (usp. [http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-patrizi_\(Dizionario-di-filosofia\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-patrizi_(Dizionario-di-filosofia)), posjećeno u svibnju 2014) »Francesco Patrizi« neutralno definira kao »filozof i pisac, rođen 1529. u Cresu kod Pule, u današnjoj Hrvatskoj, umro 1597. u Rimu«.

Druge inačice Wikipedije (a ta se internetska enciklopedija ovdje uzimlje u obzir ne zbog svoje znanstvene relevantnosti, svakako prilično upitne, nego zbog toga što ima velik utjecaj na

Usput: Frane Petrić pisao je na latinskom i na talijanskom jeziku, a kao profesor djelovao je u Ferrari i Rimu, dakle na području današnje Italije, tako da nije pogrešno ukoliko ga se odredi *i* kao talijanskog filozofa, u analogiji s – primjerice – legitimnom odredbom jednoga od utemeljitelja moderne hrvatske filozofije (i značajnog pokretača istraživanja hrvatske filozofijske baštine) Alberta Bazale, koji – unatoč svojem češko-moravskom ishodištu – nedvojbeno spada u korpus novije baštine hrvatske filozofije, kao što je i Pavao Vuk-Pavlović, utemeljitelj suvremene makedonske filozofije, bez ikakve sumnje *i* makedonski (a ne isključivo hrvatski) filozof. Poteškoća nastaje kad se iza ekskluzivnog i isključujućeg prisvajanja nekoga filozofa (ili književnika, umjetnika itd.) otkrivaju teritorijalne i kulturnoimperijalne pretenzije (kakve se – u još evidentnijem obliku – otkrivaju u srpskom prisvajanju Ruđera Boškovića i starije dubrovačke književnosti).

Prve monografije o Petriću također su nastale izvan naše zemlje:⁶ A. L. Crespi objavljuje u Milanu 1931. monografiju pod naslovom *Život i djela*

širu javnost utemeljen na kvantitativnim pokazateljima o njezinoj čitanosti) dijelom također ne slijede model talijanske Wikipedije, pa tako u njemačkoj inačici možemo sresti podatak da je »Francesco Patrizi da Cherso zapravo Frane Petrić, mletački filozof hrvatskog podrijetla« (usp. http://de.wikipedia.org/wiki/Francesco_Patrizi_da_Cherso, posjećeno u lipnju 2014), u engleskoj Wikipediji je »Franciscus Patricius« definiran kao »filozof i znanstvenik iz Mletačke Republike« (uz napomenu da je njegovo ime na talijanskom Francesco Patrizi, a na hrvatskom Frane Petrić, usp. http://en.wikipedia.org/wiki/Franciscus_Patricius, posjećeno u lipnju 2014), slično je i u francuskoj verziji.

Ipak, ruska, portugalska i španjolska Wikipedia slijede talijansku, određujući Petrića kao »talijanskog filozofa« (usp. http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B8_%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE, posjećeno u lipnju 2014. te http://pt.wikipedia.org/wiki/Francesco_Patrizi, posjećeno u lipnju 2014. i http://es.wikipedia.org/wiki/Francesco_Patrizi, posjećeno u lipnju 2014.), a ukrajinska se razlikuje od ruske samo time što navodi da je »Frančesko Patrici« podrijetlom iz Cresa u Hrvatskoj (usp. http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE_%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D1%86%D1%96, posjećeno u lipnju 2014.); no češka verzija (usp. http://cs.wikipedia.org/wiki/Francesco_Patrizi) definira Petrića kao »hrvatskog filozofa«, dok srpska verzija određuje Franu Petrića kao »hrvatskog latinista, humanista i filozofa« (usp. http://sh.wikipedia.org/wiki/Frane_Petri%C4%87, posjećeno u lipnju 2014).

⁶ Iznimku u tom pogledu čini Pietro Donazzolo, koji je 1912. objavio (kasnije obilno eksponatiranu) studiju pod naslovom »Francesco Patrizi da Cherso, erudito del secolo decimosesto (1529–1597)« u: *Atti e memorie della Societa istriana di archeologia e storia patria* 26 (1912), pp. 1–147. Teritorijalno gledano, rad je objavljen u Habsburškoj monarhiji, u pokrajini Istri, autor je očigledno naginjao budućoj integraciji Istre u Italiju, a danas je riječ o području u okviru Republike Hrvatske; kako bilo, teško da bi se Donazzola moglo uvrstiti u očeve uključivanja Petrića u hrvatsku baštinu.

Francesca Patrizija,⁷ Paola Maria Arcari objavljuje 1935. u Rimu monografiju o Petrićevoj političkoj misli;⁸ američki autor poljskog podrijetla Benjamin Brickman objavio je još 1941. svoju disertaciju *Uvod u 'Novu sveopću filozofiju' Frane Petrića* u New Yorku,⁹ a Franz Lamprecht 1950. u Zürichu svoju disertaciju pod naslovom *O teoriji humanističkoga pisanja povijesti: Čovjek i povijest kod Frane Petrića*.¹⁰

Kod nas Frane Petrić (na čiju važnost i potrebu njegova izučavanja posebno ukazuje Vladimir Filipović, koji mu je u pregledu hrvatske renesansne filozofije u 3. svesku *Filozofske hrestomatije* posvetio odgovarajuću pozornost)¹¹ postaje predmetom istraživanja tek s osnutkom Instituta za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu (isprva je to istureni odjel beogradskog Instituta društvenih nauka, a odlukom Savjeta Sveučilišta u Zagrebu od 27. lipnja 1967. postaje samostalan sveučilišni institut, koji će se 1977. integrirati s još tri instituta u Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu postavši Odjel za povijest filozofije, da bi se 1991. iznova osamostalio). U tom razdoblju objavljena je prva domaća monografija o Frani Petriću, koju je napisao Vladimir Premec, a koja je uglavnom bibliografskog karaktera; objavljena je 1968. kao izdanje Odeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu,¹² iste godine kada je njezin

⁷ Usp. A. L. Crespi, *La vita e le opere di Francesco Patrizi* (Milano: Scuola Tip. Artigianelli, 1931). Podatak o djelu preuzet iz: Fred Purnell, »Francesco Patrizi«, <http://plato.stanford.edu/entries/patrizi/>, posjećeno u lipnju 2014.

⁸ Usp. Paola Maria Arcari, *Il pensiero politico di Francesco Patrizi da Cherso* (Roma: Zamperini & Lorenzini, 1935).

⁹ Usp. Benjamin Brickman, *An Introduction to Francesco Patrizi's 'Nova de universis Philosophia'* (New York, 1941). Prikaz te monografije, koja je objavljena kao doktorska disertacija na Sveučilištu Columbia, napisao je 1976. Tomislav Ladan, usp. Ladan, »Knjiga o *Novoj filozofiji* Frane Petrića«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 2 (1976), pp. 237–241. Koliko je poznato, to je jedini prikaz spomenute disertacije na hrvatskom jeziku.

¹⁰ Usp. Franz Lamprecht, *Zur Theorie der humanistischen Geschichtschreibung: Mensch und Geschichte bei Francesco Patrizi* (Zürich: Artemis-Verlag, 1950). Svakako valja spomenuti da je Petrić u razdoblju nakon objavljivanja tih monografija postao jednim od standardnih predstavnika renesansne filozofije. Tako ga Paul Oskar Kristeller uvrštava među osam najznačajnijih predstavnika talijanske renesanse: usp. Paul Oskar Kristeller, *Eight Philosophers of the Italian Renaissance* (Stanford: Stanford University Press, 1964); još prije toga Baxter Hathaway uvrštava Petrića među vodeće renesansne mislioce: usp. *The Age of Criticism: the Late Renaissance in Italy* (Ithaca: Cornell University Press, 1962), posebno na pp. 417–419. Najveći će dio autora pregledā i tumačenjā renesansne filozofije otada, na više ili manje mjerodavan način, uzimati Petrića u obzir. Usp. npr. Ernst Bloch, *Vorlesungen zur Philosophie der Renaissance* (Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1972), pp. 12, 17–18.

¹¹ Usp. Vladimir Filipović, *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1956), pp. 117–120.

¹² Vladimir Premec, *Franciskus Patricijus* (Beograd: Odeljenje za filozofiju Instituta društvenih nauka, 1968).

autor u Sarajevu obranio prvu doktorsku disertaciju o Petriću.¹³ Premec u nekim svojim bibliografijama navodi još jednu svoju monografiju o Petriću uz podatak da je ona objavljena 1970. kao samostalno izdanje Instituta.¹⁴ Obje monografije nastale su u okviru projekta Instituta za filozofiju u Zagrebu, posvećenoga istraživanju hrvatske filozofijske baštine. Bibliografija radova o Petriću počinje se postupno povećavati s početkom objavljivanja institutskog časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1975. godine.

Iako dakle Frane Petrić nije bio nepoznat široj hrvatskoj filozofijskoj (i općenito humanističkoj) javnosti, u razdoblju prije simpozija u Cresu ima vrlo malen broj radova koji tematiziraju Petrićevu filozofiju.¹⁵ Početak objavljivanja *Priloga* isprva tek djelomice mijenja stanje stvari. Tako u prvim trima godištim *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine* srećemo, uz Ladanov prikaz Brickmanove disertacije, dva značajnija rada o Petriću.¹⁶ U četvrtom godištu *Priloga* (1978) nema nijednog rada o Petriću. No te su se godine zahuktale pripreme za prvu međunarodnu konferenciju o Frani Petriću, za simpozij koji će se u travnju iduće godine održati u njegovu rodnom gradu.

Ni s prevođenjem Petrićevih djela u razdoblju prije simpozija stvari ne stoje bitno drugačije. Tek 1975. objavljen je Premčev prijevod mladenačkoga Petrićeva spisa *La città felice* pod (upitno je koliko adekvatnim) naslovom *Sretan grad*.¹⁷

Simpozij u Cresu

Simpozij uz 450. obljetnicu Petrićeva rođenja planiran je u Institutu za filozofiju dulje vremena. Iz dostupnih arhivskih materijala Instituta za filozofiju nije vidljivo kad je ideja – koja je sasvim sigurno verificirana na Znanstvenom vijeću

¹³ Disertaciju pod naslovom *Patricijeva kritika Aristotela* Premec je 1968. obranio na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, a objavljena je 28 godina kasnije pod naslovom *Patricijeva kritika Aristotelesa* (Zenica: Hijatus, 1996).

¹⁴ U Premčevim se bibliografijama navodi sljedeći podatak o toj monografiji: Vladimir Premec, *Patricijeva filozofija bitka* (Zagreb: Institut za filozofiju, 1970). Međutim, ta monografija nije nikad tiskana, već se kao neobjavljeni rukopis nalazila (a možda se još uvijek i nalazi) u Institutu, o čemu ima pouzdanih svjedoka. Na pitanje zbog čega taj rukopis nije objavljen ne može se dobiti odgovor jer među živima nema izravnih aktera te odluke.

¹⁵ Vidi Ivica Martinović (ur.), »Frane Petrić među Hrvatima«, *Dubrovnik* 8/1–3 (1997), pp. 385–610, na pp. 385–458.

¹⁶ Ljerka Šifler-Premec, »Čudesno kao formalni i svršni princip Petrićeve poetike«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1 (1975), pp. 233–253; Ljerka Šifler-Premec, »Petrićevo kritičko čitanje Petrarcina soneta *Ždrijelo i san*«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 3 (1977), pp. 167–177.

¹⁷ Usp. Franjo Petrić, *Sretan grad* (Zagreb: Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu i SN Liber, 1975).

Instituta odnosno Odjela za povijest filozofije (ali upitno je jesu li uopće vođeni zapisnici Vijeća, koje su uz ostale činili i vanjski članovi Predrag Vranicki, Danilo Pejović, Žarko Dadić i dr.) – formalizirana, ali nema nikakve dvojbe da je tu ideju dao Vladimir Filipović. U pogledu mjesta održavanja simpozija o Petriću Filipović je komunicirao među ostalima s književnikom Zvanom Črnjom, a iznimno veliku ulogu u stvaranju lokalnih preduvjeta za održavanje simpozija u gradu Cresu odigrao je tadašnji ravnatelj Centra za omladinu s poremećajima u ponašanju u Cresu Vladimir Marković, defektolog i ljubitelj filozofije. Upitno je postoji li bilo kakva privatna prepiska između Filipovića i Markovića, tako da se tvrdnja o važnoj ulozi Vladimira Markovića može temeljiti samo na osobnom sjećanju autora ovoga priopćenja, potkrijepljenoga i razgovorima sa samim Markovićem, odavno već umirovljenikom, do kojih je došlo prije nekoliko godina u Cresu.

Istraživanjem zapisnika Zbora radnika Odjela za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti (a taj su zbor sačinjavali svi zaposleni suradnici Odjela) može se ustanoviti da se 1978. intenzivno raspravljalo o organizacijskim i financijskim dimenzijama creskog simpozija. Tako je na sjednici 21. lipnja 1978. vođena rasprava o prijedlogu da se znanstveni fond (u ukupnom opsegu od 88.000 starih dinara) Odjela koristi za honorare latinistima i za potraživanja u vezi sa simpozijem u Cresu; na taj je prijedlog što ga je iznio zamjenik predstojnika Odjela dr. Franjo Zenko reagirao (tada mr. sc.) Zlatko Posavac, koji je upozorio na to da se »creski troškovi ne trebaju plaćati ove godine«. ¹⁸ U nastavku te sjednice, 22. lipnja, dr. Zenko objašnjava kako je stavka o Petrićevu simpoziju predložena zbog toga što je taj novac dostavljen za određenu svrhu (dakle za simpozij u Cresu) te se on kao dug povlači u našoj bilanci, a poslovi oko organizacije simpozija moraju se obaviti u ovoj godini. Na temelju napomene kako je simpozij odgođen (odakle bi proizlazio zaključak prema kojemu je on prvobitno bio planiran za 1978. godinu) donesena je konačna odluka da se 22.000 dinara koristi za organizacijske pripreme simpozija, a da se ostatak sredstava prebaci za 1979. godinu, kad će se simpozij i održati. ¹⁹

Na sjednici Zbora od 4. siječnja 1979. odlučeno je da će se radovima s predstojećeg simpozija posvetiti jedan trobroj *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (drugi broj za 1978. i dvobroj za 1979. godinu). ²⁰ Na sjednici

¹⁸ Zapisnik Zbora radnika Odjela za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, sjednica 21. 6. 1978. nalazi se u nesistematiziranoj arhivskoj građi Instituta za filozofiju (dalje se označava kao Z).

¹⁹ Z, 22. 6. 1978.

²⁰ Usp. Z, 4. 1. 1979. Realizacija je međutim bila drugačija: radovi s creskog simpozija objavljeni su u dvobroju *Priloga za 1979*, dok je drugi broj za 1978. konačno bio integriran s prvim brojem istoga godišta i posvećen drugim temama.

Zbora održanoj 6. ožujka 1979. prezentirana je pak financijska situacija: od Općine Cres (zapravo je riječ o tadašnjoj Općini Cres-Lošinj sa sjedištem u Malom Lošinju) Institut (odnosno Odjel za povijest filozofije) dobio je najprije 6.000.000 dinara, a potom još 10.000.000 te od Fonda za kulturu 4.800.000 dinara. Na raspolaganju je bilo, kako je izvijestio predstojnik Odjela, ukupno 28.941.600 dinara. Iz zapisnika nije vidljiv izvor sredstava koja čine razliku između zbroja ovih triju navedenih svota i ukupnog iznosa koji je bio na raspolaganju.²¹

U okviru priprema za simpozij odgovarajuću značajnu ulogu imalo je pripremanje knjižice sažetaka, za koju sam osobno preveo nekoliko sažetaka s talijanskoga te integralan rad Karl Heinza Gerschmanna, koji je prezentiran na konferenciji u Cresu te potom i objavljen u spominjanom tematskom broju *Priloga*. Komunikacija s referentima nije arhivski dokumentirana.

Nisu dokumentirane ni rasprave koje su se u sklopu priprema vodile o imenu i prezimenu filozofa iz Cresa. Vladimir Premec ga je isprva (kako u bibliografiji tako i u disertaciji) imenovao *Franciskusom*, potom (u prijevodu *Sretnog grada*) *Franjom*, a mogli su se čuti i prijedlozi da Petrićevo ime bude *Fran*. Čini se da je upravo Vladimir Filipović odigrao ključnu ulogu u standardizaciji imena *Frane*,²² pozivajući se na argument da se ime treba oblikovati u skladu s lokalnom sredinom (a na kvarnerskim otocima se to ime izgovara *Frane*, nema ni *Frana* ni *Franje*), jednako kao i u opredjeljenju za prezime *Petrić* (za razliku od *Petriševića*, *Petriša* i *Petrisa*).²³

Sâm simpozij održan je u konferencijskoj dvorani hotela »Kimen«, a o karakteru i kvaliteti izlaganja može se suditi na temelju objavljenih radova. Ipak, moglo bi se ocijeniti da su sudionici – među kojima su dominirali filozofi, ali uz izrazitu prisutnost drugih znanstvenika, ne samo iz područja humanističkih

²¹ Usp. Z, 6. 3. 1979.

²² Doduše, imenovanje Petrića starijim imenom *Franjo* može se sresti i kasnije. Primjerice, tako postupaju Danko Grlić, navodeći u svojoj natuknici u leksikonu koji je objavljen dvije godine nakon konferencije u Cresu alternativna prezimena *Petrišević* i *Petris* te latinsku i talijansku inačicu prezimena), ali ime je jednoznačno navedeno kao *Franjo*, o čem usp. Danko Grlić, *Leksikon filozofa* (Zagreb: Naprijed, 1981), p. 313. Slično postupaju i Žarko Dadić, o čem usp. Žarko Dadić, *Franjo Petriš: njegova prirodnofilozofska i prirodnoznanstvena misao / Franciscus Patricius: his natural philosophical and natural scientific thought* (Zagreb: Školska knjiga, 2000).

²³ No, ni prezime *Petrić* nije univerzalno prihvaćeno. Primjerice, Vladimir Filipović je od 1956. do 1978. koristio ime *Franjo Petrić*, ali Žarko Dadić od svoje monografije objavljene 2000. godine pa nadalje koristi oblik *Petriš* (do 1979. godine služio se varijantom *Petrišević*, a nakon simpozija 1979. godine varijantom *Petrić*) kao oznaku za prezime našega filozofa, što preuzimaju i neki mladi autori, kao što je Luka Boršić (usp. njegovo predavanje »The Emergence of Modern Science« održano u Olomoucu, http://www.kfil.upol.cz/upload/news/CRT_Borsic.pdf?lang=cz, posjećeno u lipnju 2014).

znanosti – uzeli u obzir gotovo sve relevantne dimenzije Petrićeva opusa. Nužno je međutim naglasiti još tri momenta: izlaganja su redovito bila popraćena sadržajnim raspravama (koje nisu dokumentirane); na simpoziju je predstavljeno dvojezično izdanje *Nove sveopće filozofije* (s hrvatskim prijevodom Tomislava Ladana i Serafina Hrkaća, uz stručnu redakciju Krune Krstića), koje je priredio i pogovorom popratio Vladimir Filipović; konačno, simpozij je potvrdio etimologiju svojega pojma, ne samo sadržajnošću rasprava već i time što je protekao u autentičnoj dionizijskoj atmosferi (koliko je ta ocjena objektivna, a u kojoj je mjeri ona determinirana činjenicom da je onaj koji ju ovdje iznosi tada prvi put održao referat na plenarnom zasjedanju jednoga međunarodnoga znanstvenog skupa – uistinu nije lako odrediti). Ugodnom je ozračju nedvojbeno doprinijelo i izrazito lijepo vrijeme svojstveno mediteranskom proljeću.

Utjecaji i značenje creskog simpozija

Godine 1979. prvi je put na tlu Hrvatske održana jedna međunarodna konferencija posvećena opusu creskog filozofa. Promatra li se njezino značenje s 35-godišnje distance, mogu se razdvojiti tri dimenzije njezina značenja:

- 1) njezin utjecaj na intenziviranje istraživanja Petrićeve misli;
- 2) internacionalizacija domaćih istraživanja hrvatske filozofijske baštine;
- 3) poticaj za afirmaciju Cresa kao međunarodno relevantnog mjesta filozofskih susreta.

O utjecaju konferencije iz 1979. koje se očituje u intenziviranju proučavanja Petrićeva opusa najrječitije svjedoči bibliografija Ivice Martinovića, gdje je dan popis 229 jedinica posvećenih Petriću, koje su objavljene od 1979. do 1997. godine.²⁴ Ako bi se ti podaci nadopunili bibliografijom radova o Petriću u razdoblju nakon 1997. godine, jednoznačna ocjena koja proizlazi iz tematskog trobroja časopisa *Dubrovnik*, u kojem je spomenuta bibliografija objavljena samo bi dodatno dobila na svojoj uvjerljivosti.²⁵ Teza glasi: teško je zamisliti da

²⁴ Usp. Ivica Martinović, »Bibliografija o Frani Petriću između dviju obljetnica 1979.–1997.«, *Dubrovnik* 8/1–3 (1997), pp. 613–630.

²⁵ Opseg recepcije Petrićeve misli u razdoblju nakon 1997. godine uvjerljivo ilustrira uvid u godišta časopisa *Filozofska istraživanja*, gdje među inime imamo tri tematska broja: Ljerk Schiffler, »Frane Petrić«, *Filozofska istraživanja* 18/68 (1998), pp. 3–114; Ivica Martinović (ur.), »Petrićeva misao od etike do prirodne filozofije«, *Filozofska istraživanja* 19/72–73 (1999), pp. 3–191; Ivica Martinović (ur.), »Frane Petrić i renesansne filozofske tradicije«, *Filozofska istraživanja* 30/119 (2010), pp. 355–524, te jedan tematski blok: »Studije o Petriću«, *Filozofska istraživanja* 25/98 (2005), pp. 605–646, i *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*: 1998. godine tri su rada u *Prilozima* u potpunosti ili znatnim dijelom posvećena Petriću (Luciana Borsetto, »Pojmovi 'časti' između humanističkog znanja i viteškog umijeća. Etika 'umjerenog i čestitog' života u *Il Barignano* Frane Petrića«, Micaela Rinaldi, »Epski spjev i viđenje svijeta

bi bez creske konferencije recepcija Petrićeve filozofije i njegova djela u cjelini mogla biti toliko intenzivna. Ili, realističnije, creski je simpozij predstavljao sintezu dotadašnjih istraživačkih i recepcijskih nastojanja te se kvalitativan iskorak što ga on predstavlja mora bitnim dijelom zahvaliti naporima da se Frane Petrić učini jednim od središnjih predmeta istraživanja i vrednovanja hrvatske filozofijske baštine.

Prvi su put na creskom simpoziju domaća istraživanja Petrićeva opusa (ali i hrvatske filozofijske baštine u cjelini) na mjerodavan način prezentirana međunarodnoj filozofskoj zajednici istraživača renesansne filozofije te se Institut upravo tada (ili na temelju uspjeha creske konferencije) afirmirao – ili, opreznije formulirano, počeo afirmirati – kao međunarodno središte istraživanja Petrićeva opusa, ali i šire od toga, renesansne filozofijske baštine s istočne obale Jadrana. Na taj se način internacionaliziraju hrvatska istraživanja filozofijske baštine, otvaraju spram svijeta, ali istovremeno odredba Frane Petrića kao integralnog dijela hrvatske filozofijske baštine stječe svoju međunarodnu legitimnost.

Konačno, konferencija o Frani Petriću iz 1979. posredno je – ali nipošto u nekom marginalnom opsegu – utjecala na utemeljenje današnjih *Dana Frane Petrića*, vjerojatno najznačajnije međunarodne filozofijsko-interdisciplinarnе konferencije koja se održava na tlu Hrvatske (i koja je, sa svoje strane, poslužila kao model za druge međunarodne konferencije od lošinskih *Bioetičkih dana*, koji su izravno rođeni iz *Dana Frane Petrića*, pa do splitskih *Mediteranskih korijena filozofije* te međunarodne analitičke filozofske konferencije koja se već tradicijski održava na Filozofskom fakultetu u Rijeci). A ne treba zanemariti ni općepoznatu činjenicu da *Dani Frane Petrića* uz tzv. glavnu temu svake godine imaju i poseban međunarodni simpozij posvećen istraživanjima, tumačenjima i promišljanjima (najvećim dijelom renesansne) hrvatske filozofijske baštine, pri čemu opus Frane Petrića zauzima, dakako, najistaknutije mjesto. A sâm se

kod Frane Petrića« te Erna Banić-Pajnić, »'Stellae novae'«, sve u *Prilozima* 24 (1998)), 1999. imamo šest priloga, 2000. pet, 2001. četiri, po tri priloga srećemo u godištima 2002. i 2003. dva priloga 2004. samo po jedan rad o Petriću u godištima za 2005. i 2006. 2007. (kao ni 2010.) nema radova o Petriću, ali 2008. opet šest priloga, 2009. dva rada o Petriću, 2011. samo jedan rad, 2012. četiri rada te, konačno, 2013. ima 5 radova u Petriću. Samo u *Prilozima* u tom je razdoblju bibliografija (ne računajući tu i nekoliko prikaza koji također u središtu imaju različita istraživanja Petrića) povećana u odnosu na onu koja se referira u Martinovićevoj bibliografiji iz 1997. za 44 jedinice. Ako tomu dodamo 33 rada objavljena u spomenuta četiri broja *Filozofskih istraživanja* (ne računajući uvodnike za tri tematska broja, koje su napisali u jednom slučaju Ljerk Schiffler odnosno u druga dva slučaja Ivica Martinović, niti recenzije i prikaze koji se referiraju na istraživanja i interpretacije što se odnose na Petrića, a takvi se tekstovi mogu sresti i u nekim drugim brojevima *Filozofskih istraživanja*), dolazimo do zbroja od 77 jedinica. Taj zbroj zajedno s člankom Željke Metesi Deronjić, objavljenim u rubrici »Studije« (*Filozofska istraživanja*, 114, 2009) iznosi 78 jedinica. A radi se samo o dvama časopisima!

Cres, svim prolaznim teškoćama unatoč, iznova potvrđuje kao međunarodno relevantno mjesto filozofskih susreta!

Die erste internationale Konferenz über Franciscus Patricius

Zusammenfassung

In der Stadt Cres (Insel Cres, Kroatien) wurde von 24 bis 26 April 1979 von Institut für Philosophie (damaligen Abteilung für Geschichte der Philosophie des Zentrums für Geschichtswissenschaften der Universität Zagreb) und seines Vorstands Vladimir Filipović die erste internationale Konferenz über Franciscus Patricius organisiert. Dadurch wurde 450 Geburtstag von Franciscus Patricius (Frane Petrić) gefeiert. Auf der Konferenz beteiligten auch die wichtigsten Philosophen und Wissenschaftlern aus Deutschland, Italien, Kroatien und Bosnien und Herzegowina. Fast alle Berichte wurden zusammen mit dem Einführungswort von Hauptorganisator dieser Konferenz Vladimir Filipović im No. 9–10 (1979) der Zeitschrift *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (*Beiträge für Forschung der kroatischen philosophischen Erbschaft*) veröffentlicht.

Diese Konferenz stellt den Wendepunkt in der Geschichte der Forschung der Werk von Patricius aber auch schlechtin der kroatischer philosophischen Erbschaft dar. Dank der Konferenz wurden diesen Forschungen internationalisiert. Ein interdisziplinärer Zugang zum Forschung der Renaissancephilosophie (mit der Priorität des geschichtphilosophischen Zugangs) dominierte in dieser Konferenz, die auch als der entscheidener Moment in der Vorgeschichte der gegenwärtigen Patricius-Konferenzen in Cres zu beurteilen ist. Dieser Beitrag möchte aufgrund persönlichen Erinnerungen als auch aufgrund Archiv- und Literaturforschungen eine Rekonstruktion des Kontexts und der Bedeutung der ersten Patricius-Konferenz geben.

Schlüsselwörter: Franciscus Patricius, Cres, Institut für Philosophie in Zagreb, Interdisziplinarität, *Beiträge für Forschung der kroatischen philosophischen Erbschaft*

